

از عید نوروز چه می‌دانید؟

تألیف: محمد حسین نوحه خوان

مؤسسه انتشارات مَـدَـیْن

قم، خیابان انقلاب، ساختمان میلاد، پلاک ۲۳۸

تلفن: ۷۷۲۶۰۱

از عید نوروز چه می‌دانید؟

● محمدحسین نوحه‌خوان

● امیران

● مدین

● اول، بهار ۱۳۸۴

● ۳۰۰۰ نسخه

● تألیف

● چاپخانه

● لیتوگرافی

● نوبت چاپ

● تیراژ

ISBN: 964-6642-96-9

شابک: ۹-۹۶-۶۶۴۲-۹۶۴

کلیه حقوق برای ناشر محفوظ است.

مرکز پخش: شمیران، اقدسیه، ابتدای جاده لشکرک، اراج، کوچه شهید تیموری، کانون فرهنگی و هنری
حضرت جوادالائمه (علیه السلام)

تلفن: ۲۹۶۵۲۹۶ - نمایان: ۲۹۴۸۵۸۱ - تلفن همراه: ۰۹۱۲۳۸۴۷۳۶۷

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۶	طلیعه سخن
۷	مقدمه
۱۱	نامگذاری و علل پیدایش نوروز
۱۵	نوروز جشن طبیعت
۱۷	مقدمات نوروزی
۲۱	مراسم چهارشنبه سوری
۲۴	آتش افروزی
۲۶	بلاگردانی
۲۷	شال اندازی
۲۹	بخت گشایی
۲۹	فال گیری
۲۹	آجیل چهارشنبه سوری
۳۰	آش چهارشنبه سوری
۳۱	آش مراد و قاشق زنی
۳۲	جشن مرد گیران
۳۲	حاجی فیروز
۳۳	نوروز و جنبه‌های مختلف آن
۳۳	هدف از مراسم نیایش نوروز
۳۴	نوروز یا زمان مقدس
۳۷	جشن پایان آفرینش
۳۹	آفرینش در تورات
۴۰	شش روز آفرینش در قرآن
۴۲	خلقت شش روزه زمین و آسمانها از منظر قرآن کریم
۴۳	شرح آیات از منظر تفسیرالمیزان
۴۴	عرش خداوند به چه معنایی است؟
۴۶	چرا آسمان در قرآن به لفظ جمع ذکر شده است؟
۵۰	آفریده‌های ایزدی در دوره‌های ششگانه از منظر المیزان

گفتگوی پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله و سلم) با راهب مسیحی.....	۵۴
عوامل چهارگانه آداب و رسوم و عقاید و سنت‌ها از منظر مرحوم علامه محمدتقی جعفری (ره).....	۵۵
عید نوروز از منظر علامه محمدتقی جعفری (ره).....	۵۸
جشن نوروز و جنبه‌های مختلف آن.....	۵۹
چگونگی جشن نوروز.....	۶۳
روشن کردن چراغها برای فرومرها.....	۶۴
جشنها و مراسم نوروزی.....	۶۶
هفت سین خوان نوروزی.....	۶۷
تحويل سال.....	۷۰
مؤخرات نوروزی.....	۷۲
سیزده بدر.....	۷۲
سبزه‌های نوروزی و به آب افکندن آنها در مراسم سیزده.....	۷۷
سیر تاریخی نوروز.....	۷۸
مقدمه.....	۷۸
بخش اول: نوروز در ایران باستان.....	۷۹
بخش دوم: نوروز در دوران اسلامی.....	۸۹
نوروز در روایات اسلامی.....	۱۱۹
نوروز در میان اقوام و ملل.....	۱۳۶
نوروز در بخشهای مختلف ایران.....	۱۷۵
نتیجه‌گیری.....	۱۹۳
اعمال نوروز در اسلام.....	۱۹۷
هر روزتان نوروز باد.....	۱۹۷
هدیه نوروزی.....	۱۹۷
روز بازی یا پیروزی.....	۱۹۷
غذای عید.....	۱۹۸
شرط عیدی گرفتن.....	۱۹۸
روز پاکی و روزهداری.....	۱۹۹
لباس عید بپوشید.....	۱۹۹
خوش ظاهر و بد باطن نباشید.....	۱۹۹
عید و آرایش زنان.....	۲۰۰

۲۰۰	اگر در جمع نیستی با جمع باش.....
۲۰۰	چه روزی عید است؟.....
۲۰۱	سفره عید.....
۲۰۱	فلسفه عید.....
۲۰۲	عید هم قابلیت می‌خواهد!.....
۲۰۲	عید ما کی خواهد آمد؟!.....
۲۰۳	عید با بهار غم.....
۲۰۳	عید قیام.....
۲۰۴	زنان و مراسم عید = روز حضور در صحنه.....
۲۰۴	روز عید و شعار «الله اکبر».....
۲۰۴	تزئینات عید.....
۲۰۵	نماز عید و سنت شهید.....
۲۰۶	دیدار در روز عید.....
۲۰۶	عیدی بگیرید.....
۲۰۷	عیدی روز عید فطر.....
۲۰۷	عید و شب زنده داری.....
۲۰۸	روز خوردن و نوشیدن.....
۲۰۸	خطبه نماز عید.....
۲۰۹	روزها و شبهای برگزیده.....
۲۰۹	روز شادی و لبخند.....
۲۱۰	عید انتظار، اولین عید.....
۲۱۰	عید انبیاء.....
۲۱۱	عید ولایت.....
۲۱۲	امروز عید، فردا عید.....
۲۱۲	عید قربان و غفران.....
۲۱۲	عید است یا قیامت؟.....
۲۱۳	نماز عید نوروز، و طریقه خواندن آن.....
۲۱۵	پایان سخن.....
۲۱۷	فهرست شخصیتها.....
۲۲۸	فهرست منابع و مأخذ.....

هو العزيز

طلیعه سخن

الهم تقبل منا هذا القليل يقبل حسن:

انتظار فرج در ایام نوروز و فصل شکوفایی سبزه‌ها، یعنی آماده بودن برای ظهور حضرت ولی عصر (عجل الله فرجه الشریف) و تشکیل دولت حقّه آل محمد (صلی الله علیه و آله و سلم) و حکومت جهانی آخرین سفیر الهی. انتظار فرج یعنی مهیا ساختن روح و جسم خود برای روزی که با طلوع پیشوای غائب جهان، گشایشی در کلیه شئون زندگی بشریت پدید می‌آید. روزی که تمام بدبختی‌ها، ناکامی‌ها، نابسامانی‌ها، بیدادگری‌ها از میان می‌رود، و فقر و تنگدستی بیکاری و بیماری و بالاخره تمام مصائب و ناراحتی‌ها یکباره و برای همیشه رخت از جهان برمی‌بندد روزی که بر اثر اجرای صحیح دستورات دین جاویدان اسلام و احکام حیات بخش و تعالیم خردپسند قرآن مجید توسط منجی عالم بشریت امام زمان، حجة بن الحسن العسكري (ارواحنا فداه) دیگر کسی برای مال و جاه دنیا، برادرکشی نمی‌کند و خونریزی راه نمی‌اندازد، کینه یکدیگر را بدل نمی‌گیرند و برای زندگی بهتر اجتماع را به خاک و خون نمی‌کشند، همه با هم متحد برادر و برابر خواهند بود. مرزها برداشته می‌شود و توسط خود آن حضرت حکومت واحد جهانی در سراسر گیتی برقرار می‌گردد.

آری برای چنین روزی باید انتظار کشید و امیدوار بود. امید برای پیروزی حتمی و کامل حق بر باطل، انتظار برای اجرای حق و عدالت، امید برای از میان رفتن ظلم و زور. امید است که انسان را در زندگی فردی و اجتماعی در برابر ناملازمات و ناراحتی‌ها و محرومیت‌ها بیمه می‌کند و دلگرم و با نشاط نگاه می‌دارد. امید مشعل فروزانی است که همیشه در کانون وجود آدمی روشن است، و خانه وجود انسان را گرم می‌کند.

امید و انتظار روح یاس و بدبینی و حالت شکست و ناکامی را از انسان برطرف می‌سازد، و دائماً آماده کوشش و فعالیت برای نیل به هدف عالی زندگی می‌کند. پس باید تا آن روز پیوسته منتظر بود و امیدوار باشیم که مصلح حقیقی جهان خواهد آمد.

مقدمه

خوب دانسته می شود که جشن با شکوه نوروز در نزد همه ایرانیان پایه بسیار ارجمند دارد. این خجسته جشن باستانی یکی از یادگارهای برجسته و بزرگ و شادی افزای هزاران سال پیش است که با همان فر و شکوه دیرین در آغاز سال خودنمایی می کند و ایرانیان را شاد و خرم می سازد.

اگر بخواهیم درباره ارزش این یادگار بزرگ باستانی سخنی رانده شود باید گفت که با دل و جان ایرانیان بستگی دارد و این همبستگی آنچنان استوار و ریشه دار است که برای همیشه پابرجا می باشد.

بهار و تابستان و پاییز می گذرد. آغاز زمستان فرا می رسد. کم کم نام نوروز به میان می آید. دیماه سپری می شود. دهم بهمن ماه همراه با جشن سده می رسد و نویدی از نزدیک بودن نوروز خجسته را می دهد.

فرا رسیدن اسفند ماه آهنگ آماده باش برای پذیرایی از مهمان بس گرامی است. از پانزدهم یا بیستم اسفند ماه مردم برای پیشواز از نوروز و نوسازی در سازمان خانه و زندگی و روبرو شدن با یک زندگی شادی بخش نوینی که با آغاز فروردین ماه فرا می رسد؛ آماده می شوند. یعنی به خانه تکانی می پردازند. جامه نو و شیرینی و دیگر نیازمندیهای پذیرائی و شادمانی و برپا ساختن جشن و شادی را فراهم می سازند. مسلمانان شب واپسین آدینه سال بر قبور می روند و برای آمرزش روان درگذشتگان داد و دهش می کنند و قرآن می خوانند.

واپسین روز پایان سال سپری می شود. شب نوروز فرا می رسد. مردم برای نوید شادباش و پیشواز به پشت بامها می روند، و آتش افروزی می کنند و با آتش افروزی همگانی فرا رسیدن نوروز پیروز را به آگاهی همه می رسانند و فردای آن شب نیز به دید و بازدید می پردازند و چند روز این کار را دنبال می کنند و با فرا رسیدن روز سیزدهم نیز به دشت و باغ و سبزهزارها می روند و مشغول شادی و سرور می شوند و

انگیزه این همه قُر و شکوه نوروز چیست؟ و چرا به این اندازه در دل و جان ایرانیان کارگر شده است و این همه گرمی می‌باشد. بلی هزار نکته باریکتر از مو اینجاست. هنگامی که در پیدایش جشن نوروز بررسی و انگیزه آن دانسته شود، گواهی خواهیم داد که بیش از این در خور گرمی داشت است. زیرا جشن زایش و پیدایش آدمیان می‌باشد. یعنی خداوند (جل جلاله) آدمیزاد را در واپسین روز پایان سال آفریده و نخستین روز سال نو که بنام اورمزد روز یا نوروز است، روز جشن این زایش و پیدایش است. با سخن آشکارتر چگونگی آن همانگونه که در تورات و قرآن نیز آمده است که خداوند جهان و جهانیان را در شش روز آفریده است. روز ششم یا دوره ششم آفرینش آدمیان است که در واپسین سپاسگزاری از داده‌های آفریننده جهان، روز جشن و شادی است. در کتاب «سما و العالم» گرد آورده شادروان علامه مجلسی (ره) هم می‌بینیم که حضرت امام جعفر صادق (علیه السلام) فرمودند: جشن نوروز جشن آفرینش آدمیان است.

مگر امروز در خانه‌ها برای سال روز زایش خود و فرزندان خود جشن نمی‌گیریم؟ این جشن سال روز زایش، نموداری از همان جشن همگانی نوروزی است که برای روز زایش و پیدایش همه بندگان خدا می‌باشد.

در نوشته‌های باستانی دوره‌های ششگانه یا روزهای ششگانه آفرینش بدینسان یاد شده است: در روز پانزدهم اردیبهشت ماه آسمانها آفریده شد. پانزدهم تیر ماه آب پدید آمد و در سی‌ام شهریور ماه روز آفرینش زمین است. سی‌ام مهر ماه روز آفرینش رُستنی‌هاست و بیستم دی ماه روز پیدایش جانوران است و در واپسین روز سال آدمیزاد آفریده شد که پایان دوره ششگانه و سرآغاز روز نو از سال نو می‌باشد که هنگام جشن و سرور است.

گرچه در بیشتر نوشته‌ها می‌خوانیم که جشن نوروز یادگار بر تخت نشستن جمشید شاه پیشدادی می‌باشد، ولی این درست نیست. زیرا روز بر تخت نشستن پادشاه نمی‌تواند برای هزاران سال بنام راه و روش در خور ستایش مردم یک کشور پابرجا بماند و مانند فروغ ایزدی در دلها بنشیند. وانگهی سرانجام پادشاهی جمشید شاه خوب نبود، زیرا دچار خشم خداوند شد و قُر ایزدی از او دور گشت.^(۱) با این پیشینه نمی‌تواند یادگار او برای مردم کشوری جاودان بماند و در دلها پرتوافکن شود. می‌توانیم بگوئیم چون روز یکم فروردین

ماه برابر آیین دیرین روز خجسته بوده است از این رو جمشید هم در چنین روزی بر تخت نشسته است. همچنانکه کیومرث نیای بزرگ نیز همین کار را نمود.

چو آمد به برج حمل آفتاب	جهان گشت با قر و آیین و آب
بستایید ز انسان ز برج بره	که گیتی جوان گشت ازو یکسره

(شاهنامه فردوسی)

بی شک این وجیزه در صدد آن نیست که به کلیه سوالهایی که در مورد نوروز مطرح است، پاسخ گوید چه صرفنظر از قدمت تاریخی این جشن، گستردگی آن در پهنه فلات ایران و قلمرو بسیار وسیعتر فرهنگ ایرانی، در میان سایر اقوام و سرزمینها نیز مشابهاتی دارد که ریشه یابی دقیق آنها و مراسمی که از گذشته های دور تاکنون، در این عرصه برقرار بوده، تفصیلی عظیم می طلبد و از حوصله مقال بیرون است، اما کوشش شده است که شمه ای از آنچه که هست و آنها که بوده و به نحوی از انحاء با اهداف مورد نظر ارتباط می یابد به نحو اجمال به روال ذیل مورد امعان نظر و بررسی قرار گیرد:

الف - نام گذاری و علل پیدایش نوروز

ب - مقدمات نوروزی

ج - نوروز از منظر میزان و دیگر مفسرین

د - جشنها و مراسم نوروزی

ه - تاریخچه نوروز که خود به دو بخش عمده پیش از اسلام و دوره اسلامی تقسیم می شود

و - نوروز در میان اقوام و سرزمینهای دیگر

ز - نوروز در بخشهای مختلف ایران

ح - نتیجه گیری

ط - اعمال نوروز در اسلام

فصولی از کتاب که به گذشته تاریخی ارتباط دارد مأخوذ از منابع شناسا و معتبر کهن است که در نزد همه ارباب فضیلت و خاصه آن عده که در باب نوروز به تحقیق پرداخته اند معروف است و بالطبع بخشی از مطالب نیز که به زمان حال مراجعه شود و تشریفات نوروزی را در میان معاصران و بویژه صفحات متنوع کشور ایران شامل می گردد، از تحقیقات جدید پژوهشگران کشور مایه می گیرد که در آثار متعدد خود به بحث از سنن جاری نوروزی پرداخته اند.

از آنجائیکه هر گاه، نام عید نوروز به میان می‌آید اعیاد بزرگ اسلامی چون عید فطر، قران، غدیر و جمعه در ذهن‌ها تداعی می‌شود و هر گونه اعمال مستحبیه‌ای که بر این اعیاد از اهل بیت اطهار (سلام... علیهم) وارد شده است بر عید نوروز جاری و ساری است. در سخنی راوی به نام امام جعفر صادق (علیه‌السلام) می‌گوید: عرض کردم: برای مسلمانان چند عید وجود دارد؟ حضرت فرمودند: چهار روز. گفتیم: عید فطر و قربان و جمعه را می‌دانم، چهارمی آن کدام است؟ حضرت فرمودند: برترین و شریف‌ترین عیدها روز ۱۸ ذیحجه است، یعنی همان روزی که پیامبر اسلام (صلی‌الله علیه و آله و سلم) امیرالمؤمنین علی (علیه‌السلام) را جانشین خود قرار داد و او را برای مردم حجت و راهنما قرار داد.

لذا در پایان، روایاتی که در باب منزلت اعیاد سعید فطر، قربان، غدیر و جمعه از اهل بیت عصمت و طهارت (سلام... علیهم) وارد شده است جهت تنویر قلوب خوانندگان گرامی عیناً آورده می‌شود.

ان الله لا یضیع اجر من احسن عملا

تراب نعال خدام شرع الانور

محمد حسین نوحه خوان

کانون فرهنگی و هنری حضرت جواد الائمه (علیه‌السلام)

تهران - شمیرانات

زمستان ۱۳۸۳